MAKTAB PSIXOLOGINING KASBIY KOMPETENSIYALARI VA ZAMONAVIY TALABLAR

Saparova Zulfiya Axmedovna

Xorazm viloyati Yangibozor tumani 17-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab psixologining kasbiy kompetensiyalari, ularning mazmun-mohiyati hamda zamonaviy ta’lim tizimida psixolog faoliyatiga qo‘yilayotgan talablar yoritilgan. Maktab psixologining diagnostik, korreksion, konsultativ va profilaktik faoliyati tahlil qilinib, uning o‘quvchilar, ota-onalar va pedagoglar bilan samarali ishlashdagi roli ko‘rsatib o‘tilgan. Shuningdek, zamonaviy psixolog uchun kommunikativ ko‘nikmalar, axborot texnologiyalaridan foydalanish, stressni boshqarish va innovatsion yondashuvlarni qo‘llash kabi kompetensiyalarning ahamiyati ochib berilgan. Maqolada maktab psixologining kasbiy rivojlanishi va ta’lim sifatini oshirishdagi o‘rni haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: maktab psixologi, kasbiy kompetensiya, psixologik xizmat, diagnostika, korreksiya, konsultatsiya, profilaktika, kommunikativ ko‘nikmalar, innovatsion yondashuv, zamonaviy ta’lim.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida o‘quvchilarning nafaqat bilim darajasini oshirish, balki ularning psixologik salomatligini ta’minlash ham muhim vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Shu sababli maktab psixologining faoliyati ta’lim muassasasining ajralmas qismiga aylangan. Maktab psixologi o‘quvchilarning psixologik rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash, muammolarni aniqlash va bartaraf etish hamda sog‘lom psixologik muhit yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Zamonaviy ta’lim tizimida maktab psixologiga qo‘yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Chunki bugungi

o‘quvchilar turli ijtimoiy, emotsional va axborot bosimlari ta’sirida ulg‘aymoqda. Stress, agressiv xulq-atvor, o‘quv motivatsiyasining pasayishi, moslashuv muammolari va oilaviy nizolar kabi holatlar maktab psixologidan yuqori kasbiy mahorat va kompetensiyalarni talab qiladi.Kasbiy kompetensiya — bu mutaxassisning o‘z faoliyatini samarali tashkil etishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasidir. Maktab psixologi uchun kasbiy kompetensiyalar diagnostika, korreksiya, psixologik maslahat berish, profilaktik ishlarni olib borish va kommunikativ yondashuvlarni o‘z ichiga oladi. Bundan tashqari, zamonaviy psixolog axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalana olishi, innovatsion metodlarni qo‘llashi va doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi zarur. Maktab psixologining kasbiy faoliyati faqat o‘quvchilar bilan ishlash bilangina cheklanmaydi. U ota-onalar, pedagoglar va maktab rahbariyati bilan hamkorlikda faoliyat olib boradi. Shu bois psixologning muloqot madaniyati, empatiyasi va nizolarni boshqarish ko‘nikmalari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Maktab psixologi ta’lim tizimining muhim mutaxassislaridan biri bo‘lib, uning faoliyati o‘quvchilarning psixologik salomatligini saqlash, shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash hamda ta’lim jarayonida yuzaga keladigan psixologik muammolarni bartaraf etishga qaratilgan. Zamonaviy ta’lim tizimida psixolog faoliyatiga bo‘lgan talablarning ortib borishi uning kasbiy kompetensiyalarini yanada rivojlantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Kasbiy kompetensiya psixologning nazariy bilimlari, amaliy ko‘nikmalari, tajribasi va shaxsiy sifatlarini o‘z ichiga oladi. Maktab psixologi faoliyatining samaradorligi aynan ushbu kompetensiyalarning qay darajada shakllanganiga bog‘liqdir.

Maktab psixologining eng muhim kompetensiyalaridan biri — **diagnostik kompetensiya**dir. Psixolog o‘quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini, qobiliyatlarini, qiziqishlarini va muammolarini aniqlash uchun turli

psixodiagnostik metodlardan foydalana olishi kerak. Testlar, kuzatuv, suhbat va so‘rovnomalar orqali o‘quvchilarning psixologik holati o‘rganiladi. Diagnostika natijalari asosida keyingi korreksion yoki profilaktik ishlar rejalashtiriladi.

Ikkinchi muhim yo‘nalish — **korreksion-rivojlantiruvchi kompetensiya**dir. Psixolog aniqlangan muammolarni bartaraf etish va o‘quvchilarning psixologik rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash maqsadida turli treninglar, mashg‘ulotlar va individual suhbatlar tashkil etadi. Stressni kamaytirish, diqqatni rivojlantirish, agressiv xulq-atvorni korreksiya qilish kabi ishlarda psixologning professional yondashuvi katta ahamiyatga ega.

Konsultativ kompetensiya ham maktab psixologi faoliyatining ajralmas qismidir. Psixolog o‘quvchilar, ota-onalar va pedagoglarga psixologik maslahatlar beradi. Maslahat jarayonida muloqot madaniyati, empatiya va tinglay olish ko‘nikmalari muhim o‘rin tutadi. To‘g‘ri tashkil etilgan konsultatsiya muammolarni erta aniqlash va ularni samarali hal qilish imkonini beradi.

Maktab psixologining yana bir muhim vazifasi — **profilaktik faoliyat**ni amalga oshirishdir. Profilaktik ishlar orqali o‘quvchilar orasida stress, zo‘ravonlik, deviant xulq-atvor va boshqa salbiy holatlarning oldi olinadi. Bu jarayonda ma’ruzalar, seminarlar, treninglar va psixologik targ‘ibot ishlari muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy ta’lim tizimida maktab psixologidan **axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasi** ham talab qilinadi. Psixolog elektron platformalar, onlayn testlar va raqamli resurslardan foydalangan holda o‘z faoliyatini samarali tashkil etishi lozim. Bu esa psixologik xizmat sifatini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, zamonaviy psixolog uchun **kommunikativ kompetensiya** juda muhimdir. Psixolog o‘quvchilar, ota-onalar va pedagoglar bilan samarali muloqot qila olishi, nizolarni tinch yo‘l bilan hal etishi va jamoada ijobiy psixologik muhit yaratishga hissa qo‘shishi zarur.

Bundan tashqari, maktab psixologi doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi, yangi ilmiy yondashuvlar va innovatsion metodlarni o‘rganib borishi kerak. Zamonaviy ta’lim tizimining o‘zgaruvchan talablari psixologdan kasbiy moslashuvchanlik va yuqori mas’uliyatni talab qiladi. Umuman olganda, maktab psixologining kasbiy kompetensiyalari ta’lim muassasasida psixologik xizmat samaradorligini belgilovchi asosiy omildir. Diagnostik, korreksion, konsultativ va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish orqali psixolog o‘quvchilarning sog‘lom psixologik rivojlanishini ta’minlash va ta’lim sifatini oshirishga munosib hissa qo‘shadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktab psixologining kasbiy kompetensiyalari zamonaviy ta’lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologning bilim va ko‘nikmalari o‘quvchilarning psixologik salomatligini ta’minlash, ularning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash hamda ta’lim jarayonidagi muammolarni samarali hal etishda asosiy omil hisoblanadi. Diagnostik, korreksion, konsultativ va profilaktik kompetensiyalar maktab psixologi faoliyatining asosini tashkil etadi. Ushbu kompetensiyalar orqali psixolog o‘quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlaydi, psixologik yordam ko‘rsatadi va sog‘lom psixologik muhit yaratishga xizmat qiladi. Shuningdek, kommunikativ ko‘nikmalar va innovatsion texnologiyalardan foydalanish zamonaviy psixolog faoliyatining ajralmas qismiga aylangan.Bugungi kunda maktab psixologi nafaqat o‘quvchilar bilan, balki ota-onalar, pedagoglar va maktab rahbariyati bilan ham samarali hamkorlik olib borishi zarur. Bu esa psixologdan yuqori darajadagi mas’uliyat, kasbiy mahorat va doimiy o‘z ustida ishlashni talab qiladi. Umuman olganda, maktab psixologining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish ta’lim tizimida psixologik xizmat sifatini oshirish, o‘quvchilarning psixologik farovonligini ta’minlash hamda sog‘lom va barkamol avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimova V.M. **Pedagogik psixologiya.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018..
2. G‘oziev E.G‘. **Yosh davrlari psixologiyasi.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
3. Davletshin M.G. **Umumiy psixologiya.** – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2017.
4. Muslimov N.A. **Ta’lim jarayonida shaxs rivoji.** – Toshkent: Innovatsiya, 2019. *Ta’lim va rivojlanish*, 3(1), 33-40.
5. Vygotskiy L.S. **Tafakkur va nutq.** – Moskva: Pedagogika, 2016.
6. Shamsiev, B. (2022). Psixologik maslahat va treninglar maktabda. *Pedagogik amaliyot*, 5(3), 22-29.